

DIANA GHINEA

LUCRURILE ÎN SINE LA
IMMANUEL KANT
PERSPECTIVE DE INTERPRETARE
ȘI RECONSTRUCȚIE
CONTEMPORANE

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

PREFAȚĂ, Constantin STOENESCU	7
ÎN LOC DE ARGUMENT	15
CAPITOLUL I. ROLURILE ÎNDEPLINITE DE „LUCRURILE ÎN SINE”	17
I.1. Ce nu putem cunoaște sau concepe despre „lucrurile în sine”?	22
I.2. Ce putem ști și concepe teoretic despre „lucrurile în sine”?	26
CAPITOLUL II. INTERPRETĂRI ALE CONCEPTULUI DE „LUCRU ÎN SINE”	31
II. 1. Interpretări pre-contemporane ale „lucrurilor în sine”	31
II.1. a) „Lucrul în sine” drept concept limitativ sau restrictiv	31
II. 1. b) Lucrul în sine ca non-lucru	56
II. 2. Principalele direcții de interpretare contemporane	64
II. 2. a) „Lucrurile în sine” sunt doar „reprezentări”	64
O propunere pentru grupul lui Ameriks	80
II.2. b) „Lucrurile în sine” și „reprezentările”, două obiecte distincte	88

II.3. Alte perspective de interpretare ale lucrurilor în sine.....	101
II.3. a) „Lucrurile în sine” și modestia cunoașterii.....	101
II.3. b) Teza modestiei cunoașterii – precursori și critici ai acesteia.....	111
II.3. c) Conexiunea dintre Langton și Strawson.....	115
II.3. d) Critica interpretării la Langton: Lucy Allais...	118
II.4. Cum ajungem din lumea „reprezentărilor” în cea a „lucrurilor în sine”?.....	126
II.5. Desmond Hogan și cele două tipuri de incognoscibilitate	136

CAPITOLUL III. LUCRURILE ÎN SINE ȘI REPREZENTĂRILE, DOUĂ ENTITĂȚI DISTINCTE.

O ALTĂ PERSPECTIVĂ	143
III.1. Ce sunt „reprezentările” și cum se diferențiază de „lucrurile în sine”?	146
III.2. Reprezentările și percepțiile.....	149
III.3. Două tipuri de distincții între „lucrurile în sine” și „reprezentări”	151
III.4. Întemeierea „reprezentărilor” de către „lucrurile în sine”	152
III.5. Cum arată lumea lui Kant?	154

CAPITOLUL IV. APLICAREA INTERPRETĂRII LUI JAUERNIG UNEI TEORII A PERCEPȚIEI VIZUALE ...

IV.1. Percepția vizuală ca proces constructiv	160
IV.2. Poate fi teoria lui Kant aplicată teoriei percepției ca proces constructiv?.....	164

CAPITOLUL V. CONCLUZII.....	171
Conchideri finale și deschideri ale cercetării	174
BIBLIOGRAFIE	177

CAPITOLUL I

ROLURILE ÎNDEPLINITE DE „LUCRURILE ÎN SINE”

Precizare: Înainte de a începe propriu-zis discuția despre rolurile pe care Imm. Kant le atribuie „lucrurilor în sine” în opera sa, aș dori să fac o scurtă clarificare referitoare la termenii care vor fi regăsiți pe parcursul lucrării prezente. Așa cum se va putea observa în fragmentele și secțiunile din operele kantiene pe care le-am menționat în fiecare capitol, filosoful german utilizează conceptul de „lucru/ lucruri în sine” uneori sinonim cu cel de „noumenon/ noumena” sau „obiect transcendent”, iar alteori în definiții sau contexte diferite. Majoritatea comentatorilor sunt de acord că „lucrurile în sine” sunt „noumena”¹, dar o parte aleg să considere că „obiectul transcendent” are o definiție ușor diferită, din motive care vor fi revelate pe măsură ce voi aborda fiecare dintre interpretările pe care le-am ales aici. Cât privește termenul de „reprezentări”, el este sinonim celui de „fenomene”, această pereche aflându-se în contrast cu cea de „lucruri în sine” – „noumena”.

Pentru a înțelege cât mai clar rolurile pe care Kant le-a atribuit „lucrurilor în sine” sau „noumena”, sunt necesare mai întâi definițiile (o parte din ele) regăsite în cadrul textelor sale. Unele definiții se vor repeta de mai multe ori în lucrarea de față, adesea fiind însoțite de fragmentele relevante din CRP²

---

¹ În general, în cadrul lucrării mele cei doi termeni sunt sinonimi și folosiți interșanjabil.

² Fragmente pe care am încercat, pe cât posibil, să nu le repet, având în vedere că CRP oferă suficiente exemple care să ilustreze toate posibilele interpretări ale conceptelor avute în discuție în lucrarea prezentă. În anumite situații punctuale în care am considerat necesar, anumite secțiuni au fost repetate, dar nu în aceeași manieră – fie au fost mult scurtate, fie completate,

(și, punctual, *Critica Rațiunii Practice* sau *Prolegomene*), pentru a ilustra, cât se poate de clar maniera în care conceptele au fost utilizate de Kant și, în paralel, modurile de interpretare pe care criticii le-au abordat de-a lungul timpului.

Conform CRP, toate obiectele experienței noastre și pe care le putem cunoaște sunt „fenomenele” sau reprezentările, iar de cealaltă parte se află „lucrurile în sine” sau „noumena”, despre care nu putem avea cunoaștere (în germană: *Erkenntnis*). Conceptele pure ale intelectului sau „categoriile” se aplică doar fenomenelor și nu au niciun sens dacă le aplicăm „lucrurilor în sine”, care sunt de altfel independente de condițiile sensibilității noastre. Astfel:

„(B235-A190) [...] Căci noi nu avem de-a face decât cu reprezentările noastre: cum ar putea fi „lucrurile în sine” (fără a lua în considerare reprezentările prin care ele ne afectează) este cu totul în afara sferei cunoașterii noastre. Deși fenomenele nu sunt „lucruri în sine” și totuși sunt singurul lucru care ne poate fi dat spre cunoaștere, trebuie să arăt ce legătură convine în timp multiplului care se găsește în fenomenele însele, în timp ce reprezentarea diversului în aprehensiune este totdeauna succesivă.”¹

„(A239-241/ B298-300) Orice concept reclamă mai întâi forma logică a unui concept (a gândirii) în genere și apoi, în al doilea rând, posibilitatea de a-i da un obiect la care să se raporteze. Fără acesta din urmă, el nu are niciun sens și este cu totul gol de conținut, deși poate totuși conține totdeauna funcția logică de a forma un concept din anumite date. **Obiectul nu poate fi dat unui**

---

pentru a susține anumite argumente sau a ilustra modul în care anumiți interpreți au abordat opera kantiană.

¹ Menționez că toate fragmentele pe care le voi cita vor menține scrisul italic, așa cum poate fi el regăsit în textele kantiene, dar sublinierea (bold) a anumitor concepte, expresii sau propoziții îmi aparține.

concept altfel decât în intuiție și dacă o intuiție pură este posibilă *a priori* anterior obiectului, totuși această intuiție însăși nu-și poate primi obiectul, prin urmare nici validitatea obiectivă, decât prin intuiție empirică, a cărei simplă formă este. **Astfel, toate conceptele și, cu ele, toate principiile fundamentale, chiar oricât ar fi ele posibile *a priori*, se raportează totuși la intuiții empirice, adică la date pentru experiența posibilă.** Fără aceasta, ele nu au nicio validitate obiectivă, ci nu sunt decât un simplu joc cu reprezentările imaginației sau ale intelectului. [...] **Că acesta e cazul și cu toate categoriile și cu toate principiile fundamentale din ele rezultă clar din faptul că nu putem defini real pe niciuna din ele, adică nu putem face inteligibilă posibilitatea obiectului ei, fără a ne raporta îndată la condiții ale sensibilității, prin urmare la forma fenomenelor, la care prin urmare ele trebuie să fie limitate ca la singurele lor obiecte, fiindcă, dacă se înlătură această condiție, dispăre orice semnificație, adică orice raportare la obiect, și nu se mai poate face sesizabil printr-un exemplu ce obiect anume este propriu-zis intenționat sub astfel de concepte."**

Având ca punct de reper secțiunile de mai sus, putem să schițăm, cel puțin la un prim nivel, posibilele roluri ale „lucrurilor în sine”:

1) Primul este un rol **restrictiv sau negativ** – Kant utilizează conceptul de „lucru în sine” pentru a descrie ceea ce nu sunt obiectele experienței, anume *nu sunt „reprezentări”*. Cât despre obiectele experienței, noi nu le cunoaștem așa cum sunt ele în sine, ci așa cum ne apar sau ne sunt reprezentate, ca având proprietăți spațio-temporale. Pentru unii comentatori ai lui Kant, acest prim rol presupune un angajament minimal (Adams 1997, p. 803) din partea filosofului german, respectiv nu ridică atât de multe probleme și poate fi acceptat destul de facil la nivel de terminologie.

2) Al doilea rol este unul **regulativ**. Kant definește „ideea”

ca „(A320/ B377) un concept scos din noțiuni, care depășește posibilitatea experienței” sau „concept al rațiunii” și se preocupă, pe parcursul CRP, cu utilizarea regulativă a ideilor. Cunoașterea științifică pe care noi o deținem despre obiectele empirice capătă valoare dacă aceasta este organizată ca și cum ceea ce știm despre obiecte ar reprezenta o parte dintr-un tot, dintr-o lume determinată sau dintr-un mecanism de lucruri finite, ca și cum toate legile particulare ale naturii ar fi o componentă a unui model aparținând unui creator omniscient și omnipotent. Fiind complete și necondiționate, lumea sau creatorul/ zeul/ divinitatea nu pot fi date în experiență. Însă utilizarea regulativă a ideilor despre aceste „noumena” (ca și cum experiența noastră ar fi conexată de ele în anumite feluri) nu obligă pe nimeni să creadă în existența lor propriu-zisă.

3) **Al treilea rol** privește psihologia transcendentă kantiană. Dintre cele două capacități cognitive umane, sensibilitatea este pasivă (receptivitatea minții de a primi reprezentări), iar intelectul este activ (capacitatea de a produce reprezentări, spontaneitatea cunoașterii). Intelectul, prin activitatea sa conceptuală structurează experiența noastră, astfel că obiectele ajung să ne fie reprezentate într-un anumit mod, având anumite proprietăți. Ceea ce intelectul ajunge să structureze primește prin intermediul sensibilității (care este pasivă și afectată de obiectele empirice, aflate în afara noastră).

Problema majoră care apare în acest punct este legată de acțiunile sau etapele care determină conținutul experienței noastre. Plecând de la cele două capacități ale minții, nu putem afirma că acțiunile cauzale ale fenomenelor ne determină conținutul, de vreme ce obiectele experienței noastre sunt parte dintr-o structură impusă ei de intelect. De aici rezultă că inputul experienței este determinat de ceva din afara ei, de „lucruri așa cum sunt ele în sine”, independente de noi și nu de „fenomene” sau „reprezentări”.

Acest rol este, alături de al patrulea, unul extrem de problematic și a ridicat numeroase semne de întrebare criticilor, care au formulat diferite interpretări ale relației dintre „lucruri în sine” și „reprezentări”, pornind de la anumite fragmente din cadrul CRP. Pentru moment, nu voi intra în mai multe detalii,

urmând ca acest rol să fie discutat mai pe larg în următoarele capitole ale lucrării de față. Mai jos însă, voi menționa un fragment din CRP, unde Kant evidențiază diferența dintre „lucru în sine” și „fenomen”.

„(A380) [...] Dar dacă psihologul **ia fenomenele drept “lucruri în sine”**, el poate să accepte în doctrina lui fie, ca materialist, numai materia, fie, ca spiritualist, numai ființele gânditoare (după forma simțului nostru intern), fie, ca dualist, pe amândouă ca lucruri existente în sine, el este mereu ținut de o înțelegere greșită să raționeze subtil asupra modului cum poate să existe în sine ceea ce totuși nu este **un lucru în sine, ci numai fenomenul unui lucru în genere.**”

4) **Al patrulea rol** este relevant, cu precădere, pentru **filosofia practică a lui Kant**. În *Critica Rațiunii Practice*, filosoful german afirmă că rațiunea practică ne oferă temeuri morale pentru a crede anumite propoziții metafizice pe care nu le-am putea accepta pornind de la temeuri teoretice. Una dintre acestea presupune existența unui Dumnezeu care, prin modul în care ordonează lucrurile, face posibilă atingerea Binelui cel mai înalt. Acest Dumnezeu nu poate fi „fenomen”, este un „lucru în sine”, un „noumen”.

Similar celui de-al treilea rol și acesta este unul la fel de problematic, deoarece presupune că Dumnezeu determină un fel de relații cauzale, or categoria cauzalității nu poate fi aplicată unui „lucru în sine”. Acest rol este prezent și în CRP, unde Kant menționează, încă din prefața celei de-a doua ediții că „(Bxxx) [...] A trebuit deci să suprim cunoașterea (Wissen), pentru a face loc credinței”. Potrivit argumentelor sale, cunoașterea teoretică nu poate stabili existența sau inexistența lui Dumnezeu, lăsând această problemă deschisă (alături de cea a libertății și a nemuririi) credinței bazate pe rațiunea practică.